

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 23 Volume: 5 Issue: 23

Güz 2012 Fall 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN KİŞİLİK VE KARAKTER ANALİZİ THE ANALYSIS OF PERSONALITY AND CHARACTER IN THE SENSE OF RELIGION PSYCHOLOGY

Bedri KATIPOĞLU*

Öz

Kişilik ve karakter konularını incelemek psikoloji ve psikopatolojinin ağırlıklı görevlerinden biridir. Ancak batı kültürüne endeksliliği gibi görünen günümüz psikolojisi, insan ve davranışlarını araştırmaya çalışırken ne yazık ki bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Çünkü batı dünyasının ilgili bilim dallarına bakış açıları diğer alanlarda olduğu gibi çoğu kez maddeci bir gözle olmuştur, Modern Psikoloji tarihine bakıldığında Karakteroloji ve biyotipoloji açısından en çok Alman Hekim E.Kretschmer ve İsviçreli hekim C.G.Jung'un karakter tasnifi şöhret bulmuştur. Biz bunlardan ayrı olarak ve de din psikolojisi gözüyle farklı bir kişilik tasnifi daha yapmak istiyoruz. Bu çalışma ile akademik platforma en azından lokal bir katkı sağlamayı umuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji, Din Psikolojisi, Kişilik, Karakter.

Abstract

It is one of the most significant duties of psychology and psychopathology to examine the matters of personality and character. However, today's psychology which seems to have been based on the western culture has brought some negations as a result while trying to search human beings and their behaviours. Because the point of view of the western world for the related sciences has become mostly materialistic the same as for the other sciences. As seen in the history of modern psychology, mostly the classification of the German doctor Kretschmer and the Swedish doctor C.G.Jung became famous in the sense of characterology and biotypology. We would like to make one more personality classification which is different from those and in the point of view of the religion psychology. We hope to make at least a local contribution to the academic platform through this study.

Keywords: Psychology, Religion Psychology, Personality, Character,

AMAC

Kişilik ve karakter analizi yapmak tarihin her döneminde akademisyenlerin ilgi alanına girmiştir. Kişilik ve karakter, kelimeleri, birbirine çok benzeyen psikolojik kavramlar olduğu için çoğu kez eş anlamda kullanılmaktadır. Antik Yunan uygarlığında Özellikle Hipokrat ve Galen, yakın tarihte ise hassaten Freud, Jung, Adler, Kretschmer, Allport, Murray ve Mc.Dougall gibi bilimler bu ve benzeri konulara oldukça kafa yormuşlar ancak bunların içinde en çok etki yapan Jung'un psikolojik karakter portreleri ile Kretschmer'in somato tipoloji ile ilgili geliştirdiği öğretilerle Freud'un psikanalitik tasnifleridir. Biz bu görüşlerden ayrı olarak konuyu inanç platformuna çekmek ve din psikolojisi gözüyle değişik ve ilave bazı kişilik ve karakter portreleri oluşturmak istiyoruz. Bunun her kеше olmasa da en azından akademisyenlere ek bir yarar sağlayacağını ümit ediyorum.

Özellikle müminler için birinci referans kaynağı olan Kur'an-ı Kerim perspektifinden bakıldığında insanlar genel manada iman edenler ve etmeyenler diye de iki guruba ayrılmaktadır. İman eden insanlara mümin adı verildiği gibi iman etmeyenlerin ortak adı Ehli

* Yrd. Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

küfürdür. Ehli küfrün içinde ateizm felsefesi olduğu gibi agnostisizm,mürted,şirk,nifak gibi parametreler de bulunmaktadır.Ancak Kur'an-ı Kerim'in en çok hücum ettiği kişilik müşrik ve münafık kişiliğidir..Biz kişilik ve karakter analizi yaparken özellikle mümin kişiliğın yanında genel kafir portresi ve müşrik kişilik ile münafık kişiliği ele alacağız.

GİRİŞ

İlim adamları yaşadıkları her zaman ve zeminde kişilik ve karakter konularına eğilmiş ve değişik tasnifler yapmışlar ancak bunların içinde en çok Hipokrat , Galen, Kretscmer, Jung ve Freud'un tasnifi ilgi görmüştür.¹

Bu alanda gerek psikologlar gerek psikiyatri uzmanları ve gerekse filozofik düşünener oldukça değişik ifadeler ve tasnifler geliştirmişlerdir. **Ancak şu unutulmamalıdır ki ruhsal kişilik ve karakter portreleri biyolojik karakter ve kalıtım unsuru gibi kalıcı ve süregen değildir.İyi bir eğitim ve moral terbiye ile en olumsuz bir kişilik bile değişebilir.** Tarih sayfalarına baktığımızda Hz.Ömer'in,cahiliyye sırasında Hz.Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Selleme duyduğu kin ve nefret daha sonra İman ile birlikte muhteşem bir sevgiye dönüşmüştür.Üstelik Hz.Ömer'in hilafeti döneminde adalet ve kişilik Hz.Ömer'in şahsiyetinde bütünleşmiştir.. "Adalet mülkün temelidir" sözüyle de Hz.Ömer hatırlanmaktadır.

Kişilik ve karakter konularını incelemek öncelikli olarak psikoloji ve psikopatolojinin ağırlıklı görevlerinden biridir.Ancak batı kültürüne endeksli gibi görünen günümüz psikolojisi,insan ve davranışlarını araştırmaya çalışırken ne yazık ki bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Çünkü batı dünyasının ilgili bilim dallarına bakış açıları diğer alanlarda olduğu gibi çoğu kez meteryalist bir gözle olmuştur. Özellikle psikanalitik metodun öncüsü sayılan Avusturyalı Dr.Sigmund Freud, derinlik psikolojisi ve libido teorisiyle din ve ahlakı dışlamış ve hatta daha da ileri giderek dini düşünce ve ibadetlerin adeta saplantılı bir nevroz

¹ Hipokrat tüm dünyada pozitif tıp biliminin kurucusu ve tıbbın babası olarak bilinir.M.Ö. 460-377 yılında bizim İstanköy,Yunanlıların Kos adını verdikleri adada doğduğu sanılmaktadır.Galenus da aynı şekilde Antik Yunan uygarlığının önemli hekimlerindedir.İslam dünyasında Calinus olarak bilinmektedir.129-201 Bergama'da(Pergamon) doğmuş ve uzun yıllar Roma'da yaşamıştır.Hipokrat ve Galen,insan kişiliklerini kanlı(optimist),sarı safralı(cholerik,sinirli mizac),kara safralı yani melenkolik olarak ayırmışlardır..Hipokrat ve Galen'e göre birçok psikopatolojik hastalığın bu salgıların aşırı olmasından kaynaklandığını iddia etmiştir

Ernst Kretscmer:1888-1964 yılları arasında yaşayan Alman Nöroloji ve Psikiyatri uzmanı.İnsan bedeninin şekli ile karakteri ve zihinsel hastalıkları arasında bağlantı kurmaya çalışan öğretisi ile tanınmaktadır. "Körperbau und Charakter" (Fizik ve karakter) adlı eserinde insanları dört tip'e ayırmıştır. Yuvarlak bir gövdeye sahip kişilere piknik tip,uzun ve ince yapılı kişilere astenik tip,iyi orantılı bir bedene sahip olup gelişmiş kasları olanlara atletik tip,öte yandan belli özellikleri olmayan ve yukarıda tasnifi yapılan üç guruba da girmeyen ve karışık beden özellikleri gösteren tiplere de displastik tip adını vermiştir.Bu bedene sahip olanların maruz kalabilecekleri psikopatolojik rahatsızlıklar da farklıdır

C.G.Jung::Basel Üniversitesinde tıp profesörü olan büyükbabasının adını taşıyan Jung,İsviçre'li bir papazın oğludur.Psikiyatri uzmanıdır.Ve 36 yaşında Uluslar arası Psikanaliz Birliğinin ilk başkanı oldu.Kişilik ve karakter tasnifinde insanları psikolojik olarak iki guruba ayırmıştır.İçer dönük (entrovers) ve dışa dönük(extrovers) İntrovers kişiler:Genellikle içe kapalı duygu ve düşüncelerini belli etmeyen dış dünya ile fazla ilgilenmeyen ve yalnızlığı seven romantik kişiler. Extrovers kişiler sosyal hayata meyilli,heyecan ve düşünceleri açığa vuran iyi bir sosyal adaptasyon gösteren ve toplumsal iletişimi kuvvetli olan kişiler. Kretscmer öğretisinde olduğu gibi bu ruh yapısına sahip olan insanlar da mizaclarına uygun marazi haller gösterirler.

S.Freud: Viyana'lı Psikiyatri ve nöroloji uzmanı olan Freud,geliştirdiği psikanaliz öğretisinde kişiliği üç şekilde incelemektedir.Erotik tip.Sevmenin ve sevilmenin egemen olduğu duygusal kişilik,Sadomasozhist tip:Acı çekmek veya çektirerek cinsel doyum arayan sapkın tip. Narsistik tip:Kendi bedenine ve kişiliğine aşırı düşkün olan ve kendini çok beğenen kişilik.Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi Freud'un bu tasnifinde de pansüalist bir yaklaşım vardır.Freud'un tüm öğretilerinde olduğu gibi kişilik ve karakter portre analizlerinde de maddeci ve Darvinci söylemler egemendir.

Bu konularla ilgili olarak daha geniş bilgi için Bkz.B.Katipoğlu Freud Psikanalizi ve Din,H.Küng:Freud and the Problem of God, M.Kutub:İslam'a göre İnsan Psikolojisi,S.Freud:Character and Anal Erotism, S.Freud:On Psychopathology,S.Freud:The Future of an Illusion, İ.Ersevim:Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri, A.Songar: Psikiyatri,R.Adasal: Kişilik ve Karakter Portreleri, R.Adasal:Ruh Hastalıkları,R.Adasal:Medikal Psikoloji ,K.Dinçmen:Dinamik Psikiyatri, Ö.Köknel: Kişilik, O.Öztürk: Ruh Sağlığı ve Bozuklukları,S.H.Bolay: Felsefi Doktrinler Sözlüğü, F.J.Bruno:Psikoloji Tarihine Giriş, E.Fromm: Psikanalizin Bunalımı, K. Horney:Çağımızın Tedirgin İnsanı.

olduğunu iddia etmiş ve tıpkı Marx, Feuerbach ve Hegel gibi ateizme zemim hazırlamıştır.² İşte bu yüzden ki gerek psikolojide gerekse psikopatolojide şimdiye kadar varılan sonuç genellikle tek yönlü ve maddeci olmuştur. Çözüm arayan binlerce psikososyal mesele işte bu nedenler yüzünden kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Araştırma tekniklerini sadece psikolojik veya bedensel açıdan değil polimorf bir şekilde de ele almak faydalı olacaktır. Zira toplumsal hayat birçok sosyal olguyu potansiyel olarak ihtiva eden bir kolektif yaşam şeklidir. Hal böyle olunca **kişilik ve karakter gibi önemli konuları sadece biyotipoloji ve psikotipoloji açısından ele almak eksik bir davranış olur. Bu ve benzeri konuları araştırırken Psikoloji A.B.D'nin önemli parametrelerinden olan Din Psikolojisini unutmamak gerekir. Hidayet ve, dalalet psikolojisi ile bireysel ve toplumsal ahlak kriterlerini de inceleyen din Psikolojisi tabi ki Kişilik ve Karakter konularına da kendi perspektifinden bakarak çeşitli tasnifler yapar ve itidalli öğretiler sunar.**

Bu konulara geçmeden öncelikle kavram olarak mizac, karakter ve kişilik tanımlarını yapmakta fayda vardır.

Genel olarak kişilik: İnsanı başkalarından ayıran ve onu kendisi yapan tüm duygu, düşünce ve inanç davranış özelliklerinin uyumlu olan bütünü olarak algılanmaktadır.

Mizac(Huy) ise insanın doğuştan sahip olduğu özellikleridir. Bu özellikler nicelik ve nitelik bakımından her kese göre farklıdır. Tez canlılık, soğukkanlılık, çabuk sinirlenme, neşeli ve esprili olmak gibi özellikler. İnsan mizacının temel kaynağı bir bakıma beden kimyasıdır. Ve kolay kolay da değişmez özelliklerdir. Kelam'ı kibarda belirtildiği gibi bir insan yedisinde neyse yetmişinde de odur sözüyle bir bakıma huy ile mizac kavramına atıf vardır.

Karakter: Toplum içinde sonradan kazanılan kişilik özellikleridir. Ahlaki değerlerle doğrudan ilgili olan ve insanın belli durumlarda süreklilik ve düzenlilik kazanmış olduğu davranış özelliklerinin sistematik bir bütünlüğüdür. Karakterin oluşumunda toplumsal ve ahlak kuralları çok önemli bir rol oynar. Kişilik, karakteri de içine alan bir kavram sayılmaktadır. İnsan bazen karakersiz de olabilir. Ama insan kişiliksiz asla olamaz.³

Türk dil Kurumunda ise Kişilik:/şahsiyet ile eşdeğerdir. Bir kişiye özgü olan belirgin özellik, manevi ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Karakter ise bireyin kendi kendisine egemen olmasını, kendi kendisiyle uyum içinde bulunmasını, düşünüş ve eylemlerinde tutarlı ve sağlam kalabilmesini sağlayan özellikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Mizac (huy) ise yaratılış ve tabiat anlamındadır.⁴

Yukarıda da belirtildiği gibi karakter eğitimi aynı zamanda ahlak eğitimi sayılır. Karakteri güçlü olan nice insanın kişiliği zayıf olabilir. İş hayatında aktif, dinamik ve başarılı olan bir kişi eğer kişiliği zayıf ise yalan söyleyebilir, haksızlık yapar veya ailesine ve çocuklarına şiddet uygulayabilir. Arzu edilen hem karakterin hem de kişiliğin pozitif olmasıdır. Kişilik ve karakterin kemal derecesine ulaşması ise ancak din ve moral eğitimi ile mikes bulur.⁵

Yaratılış gereği hem iyilik hem de kötülük duygularını potansiyel olarak ihtiva eden insan⁶ sadece bu şekilde bırakılmamış hem peygamberler hem de ilahi kitaplarla da desteklenmiş ve imtihan sürecine sokulmuştur. Şüphesiz bu Allah'ın büyük bir lutfudur.⁷

İman edenlerin temel kişilik vasfı muslih olmalarından yani barış ve esenliğe kaynaklanmaktadır. Bu olumlu sığata sahip olan insanlar, Allah'ın(c.c) razı olduğu bir karaktere sahip olanlardır ki gerek kendilerini gerekse yeryüzünü islah etmek için uğraşırlar ve daima

² Bu konuda bkz.S.Freud:The Future of an İllusion.. M.Kutub:İslam'a göre insan Psikolojisi, H.Küng:Freud and Problem Of God

³ -Bu,konuda daha geniş bilgi için bkz.M.Kutub:İslama Göre İnsan Psikolojisi, R.Adasal:Kişilik ve Karakter Portreleri, A.Songar: Psikiyatri

⁴ Türk Dil Kurumu Sözlüğü

⁵ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.N.Tarhan:İnanç Psikolojisi,,N.Tarhan:toplum Psikolojisi, N.Tarhan: Mutluluk Psikolojisi, M.T.Özcan:İslam ruhiyatı ve Ruhsal Bunalımlar,M.Osman:tababeti Ruhiye, M.Kutub. İslama göre İnsan Psikolojisi, M.Kutub:Tekamül mü Soysuzlaşma mı?A.Carrel:Yarımlara Doğru Dua, M.A.Haşimi.Kur'an ve Sünnete Göre Müslüman Şahsiyeti,B.S.Nursi Sözler 23.Söz ss.495-529

⁶ Şems Suresi (91) 7-8

⁷ Mülk Suresi (67) 2,İnsan Suresi (76)2-3,Nahl Suresi (16) 36, Ayrıca bkz.Ali İmran Suresi (3) 139,164,Yunus Suresi (10) 57-58

hayır için çalışırlar. Bu guruptaki insanlar içinde öncelikle peygamberler, alim ve salih müminler yer almaktadır.⁸

Allah'ı ve onun sistemini inkar eden veya beğenmeyen veya istihza edip yeryüzünde her türlü fesadı yayıp daima hayra mani olanların ortak vasfı ise müfsid kişilik olarak bilinmektedir. Bu guruptaki insanları daha ziyade ehli küfür temsil etmektedir.⁹

MÜMİN KİŞİLİK:

İdeal kişilik ve karakter ancak Kur'an ve Sünnet referansıya muttasıf olan müminlerde görülür. Zira bu iki kaynağı hayat ölçüsü kabul eden ve ona göre yaşam süren müminlerin biyopsikososyal yapısı son derece itidallidir ve sıratı müstakim üzeredir. Böylesi bir kişiliğe sahip olanların Kur'an-ı Kerimde övüldükleri görülmektedir.¹⁰ Fert ve toplumların sağlıklı ve güvenli olması dolayısıyla tüm insanlığın huzur ve saadete ulaşması ancak bu kişilikteki insanlarla olabilir. Aksi halde mümin kişiliğinin ve vasıflarının olmadığı toplumlarda her türlü fesad görülür. Kamu ahlakını dejenere eden eylem veya söyleme ait tüm nahoş hadiseler mümin olmayan ve güven vermeyen toplum katmanlarında daha yaygındır. Mümin kişiliği konusunda Kur'an-ı Kerim'in mesajları açık ve nettir. Gerçek Müminler o kimseler ki, Allah anıldığı zaman yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın Ayetleri okunduğu zaman bu, onların imanlarını artırır ve yalnız Rab'lerine tevekkül ederler.¹¹

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekatı verirler, Allah ve resulüne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır. Şüphesiz Allah'ın kudreti her şeye yeter. Allah, inanan erkeklere ve inanan kadınlara içinde ebedi kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaad etmiştir. Allah'ın rızası ise hepsinden daha büyüktür. İşte en büyük kurtuluş budur.¹² Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve resulüne davet edildiklerinde müminlerin sözü ancak işittik ve itaat ettik demeleridir. İşte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir.¹³

EHLİ KÜFRÜN GENEL KARAKTERİ:

Kur'an-ı Kerim kişilik ve karakter portrelerini deşifre ederken özellikle hidayet ve dalalet perspektifinden mesajlar verir. Mümin kişiliğinin tam zıddı olan ve Ehliküfür ortak paydasıyla tanıtılan kişiliklerin genel karakterini sunar.

Kur'an-ı Kerim, ehli küfrün karakterini ve küfür kişilik yapısını tanımlarken onları özellikle inananlara karşı saldırgan ve zalim¹⁴ inkârcı¹⁵ gururlu¹⁶ mideye düşkün¹⁷ alaycı ve dünyaya meyilli¹⁸ yalancı¹⁹ Allah yolundan uzaklaştırıcı²⁰ hayrı engelleyici²¹ inananlara

⁸ Ali İmran Suresi (3) 110,113-114,Enbiya Suresi(21) 90,Ankebut Suresi,(29) 43,Fatır Suresi(35) 28

⁹ Nisa Suresi(4) 122,Tevbe Suresi(9) 72,Beyyine Suresi(98) 7-8

¹⁰ Fussilet Suresi(41) 30-31,Furkan Suresi,(25)63,Acluni,Keşf'ül Hafa 1/887 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.M.A.Haşimi:Kur'an ve Sünnete Göre Müslüman Şahsiyeti,M.B.C. Zeyno:Kurtulan Toplum

¹¹ Enfal Suresi (8) 2

¹² Tevbe suresi (9)71-72

¹³ Nur Suresi(24) 51

¹⁴ Bakara Suresi (2)254,Hac Suresi (22)72

¹⁵ Ankebut Suresi (29) 47

¹⁶ Araf Suresi(7) 36-40,Kasas Suresi(28) 39,Saffat Suresi(37) 35 Zümer Suresi(39) 45

¹⁷ Muhammed Suresi(47) 12

¹⁸ Bakara Suresi(2)212 Nisa Suresi(4) 140 Nahl Suresi(16)105,Mutaffifin Suresi(83) 29-32

¹⁹ Nahl Suresi(16) 105

²⁰ Bakara Suresi(2) 27,Nisa Suresi(4) 67-69,Enfal Suresi(8) 36,İbrahim Suresi(14)2,Kehf Suresi(18) 56,Lokman Suresi(31) 7

²¹ Kaf Suresi (50) 24-26

düşman²² Allah anıldığı zaman öfkeli ama tagut anıldığı zaman sevinçli²³ Kur'an-ı Kerime karşı tahammülsüz²⁴ en kötü insan²⁵ Allah'a değil tagut'a dost olan²⁶ bir karakterde tanımlandığı gibi eğer tövbe etmeden o hal üzere yani küfür üzere ölürse ebediyyen cehenneme mahkum olacaklarını Kur'an-ı Kerim haber vermektedir.²⁷

MÜNAFIK KİŞİLİK:

Samimi duygularla mümin olmadıkları halde dünyalık fayda ve çıkar nedeniyle inanıyor gibi görünen kişilik profilidir. Bunlar özde değil sadece sözde müslüman görünmektedirler. Kur'an'ı Kerim ifadesine göre itikadi anlamda kalplerinde hastalık taşıyanlar münafık kişiliği oluştururlar. Toplumsal huzur için bu gibi kişilikler son derece riskli guruptur. Kur'an'ı Kerim özellikle bu kimliğe karşı müminleri uyarmakta ve bu karakterde olan insanları vasıflandırırken düşmanların en yamanı ifadesini kullanmaktadır.²⁸ Bu nedenle Allah Celle Celaluhu Bakara Suresinin ilk Ayetlerinde kafirleri iki Ayette vasfederken münafık kişiliği 13 Ayette deşifre etmiş ve hassaten bu konuya vurgu yapmıştır.

Kur'an-ı Kerim'e göre münafık kişilikte egemen olan negatif vasıflar şunlardır.

- 1-İnanmadıkları halde inandık derler.²⁹
- 2-Müminleri saptırmak isterler.³⁰
- 3-Yer yüzünde her türlü fesadı çıkarıp ekonomi ve nesli bozarlar.³¹
- 4-İman ve küfür arasında dolaşır dururlar. Çoğu kez istikrarsızdırlar.³²
- 5-İlahi emirlerin bazılarını kabul bazılarını ise ret ederler.³³
- 6-Yalan yere yemin ederler.³⁴
- 7-Diğer küfür mensuplarına da vefasızdırlar.³⁵
- 8-Kalıpları ile adama benzerler.³⁶
- 9-Korkak ve dönektirler.³⁷
- 10-Menfaatçi ve hırslıdırlar.³⁸
- 11-Daima kötülüğü emrederler.³⁹
- 12-Şeytanın dostudurlar.⁴⁰

Eğer bu dünyada tövbe edip İslam'a girmezlerse onların da ebediyyen kurtulmaları mümkün değildir. Hem de cehennem en aşağılık kısmında azaba mahkum olacaklardır.⁴¹

²² Bakara Suresi(2) 105-109, Ali İmran Suresi (3) 118-119,174,Nisa Suresi(4) 101,HacSuresi(22) 72,Sebe Suresi(34)32,Mülk Suresi (67) 20-21,Nuh Suresi (71) 22

²³ Saffat Suresi (37) 35,Zümer Suresi (39) 45

²⁴ Kehf Suresi (18) 101 Kalem Suresi (68) 51

²⁵ Enfal Suresi (8) 55 Beyyine Suresi (98) 6

²⁶ Bakara Suresi (2) 257

²⁷ Bakara Suresi (2) 161-162,Nisa Suresi (4) 169

²⁸ Bakara Suresi (2) 204-205,Bakara Suresi (2) 204-205, Bu konuda daha geniş bilgi için ayrıca bkz.H.E.Arumi:Münafıklığın 50 Alameti,M.B.C.Zeyno:Kurtulan Toplum

²⁹ Bakara Suresi (2)14,Nisa suresi (4) 60,81,Maide Suresi (5) 51,61.Münafıkun Suresi (63) 1

³⁰ Nisa Suresi 84) 89

³¹ Bakara Suresi (2) 204-205

³² Nisa Suresi (4) 61,143.Mücadele Suresi (58) 14

³³ Bakara Suresi (2) 85,91,Nisa Suresi (4) 150-151

³⁴ Münafıkun Suresi (63) 1

³⁵ Mücadele Suresi (58) 14,Haşr 11-12

³⁶ Münafıkun Suresi (63) 4

³⁷ Nisa Suresi (4) 61,Tevbe Suresi (9) 56-57,Enfal Suresi (8) 23

³⁸ Tevbe Suresi (9) 58-59

³⁹ Tevbe suresi (9) 67,Münafıkun Suresi (63) 7

⁴⁰ Nisa Suresi (4) 60-61

⁴¹ Nisa Suresi (4) 145,Tevbe Suresi (9) 68,Muhammed Suresi (47) 22-23,Fetih Suresi (48) 6

Münafık kişilikte psikolojik olarak Narsistik sendrom da görülmektedir. Yani kendini aşırı beğenme saplantısı ve karşı tarafı küçümseme ve tahkir psikolojisi.⁴² Münafık kişiliklerde ayrıca rasyonalizasyon ve yansıtma gibi savunma mekanizmalarını da çok görülmektedir.⁴³

Görüldüğü gibi mega müfsid olarak telakki edilen bu kişilikteki insanlar yer yüzünde hemen hemen her türlü kötülük ve fahşanın kaynağını oluşturmaktadır. Ve yine bu gibi kişiler adı ne olursa olsun her türlü beşeri sistemi bir maske olarak kullanabilirler. Özellikle de ilim, kelim ve kalemlle mücadele edemedikleri müslümanlara genellikle komplo, iftira ve provakasyonla saldırırlar. Öyleyse bu müfsid insanlara karşı Kur'an-ı Kerimin istediği manada dikkat etmek her müslümanın görevi olmalıdır.

MÜŞRİK KİŞİLİK:

İslam'a göre Küfrün en yaygın şekli şirkir. Hz.Adem'den (a.v) günümüze kadar insanların çoğu bu şirk batağına düşmüştür. Dini literatürde Allah'a inandığı halde ona zatında, sıfatlarında, fiil ve hükümlerinde ortaklık isnad etmeye denir. Allah'a (c.c)bu çirkin yakıştırmayı yapan kişiliğe de müşrik denmektedir. Tarihte olduğu gibi çağdaş düşünce dünyasında deist takılanlar veya yaratıcı kudret olan Allah'ı teorik olarak kabul etmesine rağmen onun hakimiyetini yeryüzünde görmek istemeyen herkes müşrik gurubuna girer. Kur'an-ı Kerimde iman ettiğini sanıyor olsalar bile insanların çoğunun müşrik karakterde olduğu vurgulanmaktadır.⁴⁴

Bu nedenle Şirk küfrün bir çeşidi olup Kur'an-ı Kerim'in en çok hücum ettiği şeklidir. Zira şirk, çoğu kez sureti haktan görünerek insanları dalalet ve kişilik erozyonuna sürükler.

Müşrik düşünceye neden olan etkenler hazırlayıcı ve kamçılایıcı olmak üzere iki guruba ayrılır. Hazırlayıcı etkenlerin içinde özellikle İslami terbiye yokluğu gelir. Kur'an-ı Kerim beşeriyeti en doğruya ilettiği gibi kendisine samimiyetle bağlı olanların dalalet düşmeyeceğini de bir bakıma taahhüt etmektedir.⁴⁵

Öte yandan İslam ahlakına uymayan her şey şirk için altyapı oluşturur.Patojen zeminlerde bakterilerin ürediği gibi gayrı İslami yaşam şekillerinde de her türlü küfür ve şirk çoğalır.Yine İslami değerlerin yeterince bilinmediği ve öğretilmediği ya da kasıtlı olarak unutturulduğu toplumlarda da her türlü fesad yaygınlaşıp şirk inancına zemin oluşturur.Dolayısıyla o tür toplumlarda müşrik kişilik portreleri rutin bir hal alır..Kur'an-ı Kerim küfür ve şirk'i bir köpük veya bir örümcek ağı gibi değerlendirir.⁴⁶

Kamçılایıcı faktörlerin başında ise şeytan ve dostları gelmektedir. İnsanları müşrik bir kimliğe dönüştürmek için her yolu deneyen şeytan ve şürekası, bunun için zaman ve zemine uygun araçlar da kullanabilir. Medya, sanat, spor ve moda aracıyla müşrik karakterler daha da çoğaltılabilir. Kur'an-ı Kerim, beşeriyeti hidayete çağırıldığı halde şeytan ve dostları ilgili yöntemleri kullanarak tam tersi istikamete yani küfür ve şirk'e çağırılmaktadır. Şeytan ve dostları ateizm felsefesi ile değil de daha çok şirk metodu ile insanlığı dalalet sürüklemeye çalışmaktadır. Bu nedendir ki insanların çoğu doğru ve hak yolda olduğunu zannederek şirk inancı içinde bulunmaktadır.⁴⁷

Bu nedenle küfrün anatomisini incelerken daha ziyade müşrik kişilik ve karakteri tanımak fevkalade önemlidir. Müşrik kişiliğin temel vasıfları şunlardır.

1-Müşrikler genellikle akliselimden uzaktır.⁴⁸

2-Müşrikler peşin hükümlü davranırlar.⁴⁹

3-Müşrikler kesin hükümlere değil tahminlere göre hareket ederler.⁵⁰

⁴² Bakara Suresi (2) 13,206,Münafıkun Suresi (63) 5 Ayrıca bkz.G.de Girolamo,V.H.Reich:Personality Disorders

⁴³ Fetih Suresi (48) 11,Tevbe Suresi (9) 49

⁴⁴ -Yusuf Suresi (12) 106,Bu konuda daha geniş bilgi için ayrıca bkz.M.S.El-Müneccid:Şirkten Korunmak,M.B.C.Zeyno:Kurtulan Toplum

⁴⁵ Maide Suresi (5) 105,İsra Suresi (17) 9

⁴⁶ Rad suresi (13) 17,Ankebut Suresi (29) 41

⁴⁷ Mümin Suresi (40)41,Nisa Suresi (4) 50-51Yusuf suresi (12) 106

⁴⁸ Enfal Suresi (8)55.

⁴⁹ Şuara Suresi (26)136

⁵⁰ Enam Suresi (6) 148

- 4-Müşrik kişiliğin en belirgin vasfı cehalettir.⁵¹
- 5-Müşrikler, şüphecidir.⁵²
- 6-Müşrikler Antropomorfist bir yaklaşım içindedirler.⁵³
- 7-Müşrikler heva ve nefislerine tabi olurlar.⁵⁴
- 8-Müşriklerde Kibir ve gurur ön plandadır.⁵⁵
- 9-Müşrikler, atalar kültürüne bağlıdır.⁵⁶
- 10-Müşriklerde baskı ve zulüm egemendir.⁵⁷
- 11-Müşrikler, lüks ve israf içinde olup insanları şirk çağırır.⁵⁸
- 12-Şeytan müşriklerin karakterini güzel gösterir.⁵⁹
- 13-Müşrik kişilik, şirk'in gerçekliliğini ispatlayacak bir sebep bulamazsa fatalist bir yaklaşımla şirk'ini kadere atar.⁶⁰
- 14- Şirk karakterinde olanlar iman etmemek için çeşitli bahanelere sığınurlar.⁶¹
- 15-Müşrik kişilik çoğu kez oportunist bir düşünceye sahip olur.⁶²
- 16-Müşrikler tevhidi mesaj verenlere imtihanca bir tavır takınırlar.⁶³
- 17-Müşrikler, müminlerin tevazu ve sadeliklerini görünce daha da inatçı bir psikoloji sergiler.⁶⁴
- 18-Müşrikler, put haline getirdikleri kişi, nesne veya kavramlara aşırı tazim gösterirler.⁶⁵

SONUÇ: Görüleceği gibi inanç zemininde gelişen karakter ve kişilik portreleri oldukça önemlidir. Zira insanın olduğu yerde hak veya batıl din kavramı ve yaşamı mutlaka vardır. Din ve dinsel davranış şekilleri dünyanın her yerinde sosyal bir olgu ve sosyal bir olay olduğuna göre karakter ve kişiliğin oluşumunda da dini düşüncelerin, dini söylem veya eylemlerin büyük etkisi vardır. Batılı akademisyenlerin çeşitli zaman ve zeminlerde yaptıkları klasik kişilik tanımı sadece akademik yarar sağlar ancak din psikolojisi açısından ve de hidayet ve dalalet perspektifinden bakıldığında bu karakter ve kişiliğin tanınmasında fevkalade büyük faydalar vardır. Zira gerek bireysel gerek sosyal ve gerekse ekolojik denge için tevhid şuuruna ermiş müminlerin bulunması elzemdir. Bu şuurdan yoksun olan insan Kur'an-ı Kerimde de belirtildiği üzere hem karada hem denizde fesada neden olur. Bu açıdan bakıldığında insan tanıma sanatı ve karakteroloji bilgisi ancak referansı Kur'an ve Sünnet olanlarda en doğrudur.⁶⁶

Yrd.Doç.Dr.Bedri Katipoğlu
Celal Bayar Üniversitesi
Öğretim Üyesi

KAYNAKÇA

- ADASAL, Rasim (1976). *Ruh hastalıkları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp fakültesi Yay.
ADASAL, Rasim (1979). *Normal ve Anormal Açından Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter*
ADASAL, Rasim (1977). *Medikal Psikoloji*, Minnetoğlu Yay.
BOLAY, Süleyman. Hayri (1987). *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yay.
BRUNO, Frank J. (1982). *Psikoloji Tarihinin Giriş*, çev. N. Hisli, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fak.Yay.
CARREL, Alexis (1977). *Yarınlara Doğru Dua*, çev. R. Özdek, İstanbul: Yağmur Yay.
DİNÇMEN, Kriton (1969). *Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri*, İstanbul: Sağol Matbaası.

⁵¹ Neml Suresi (27) 61

⁵² Hud Suresi (11) 62

⁵³ Cin Suresi (72) 3,Saffat Suresi (37) 180

⁵⁴ Furkan Suresi (25) 43-44, Maide Suresi (5) 75

⁵⁵ Şuara Suresi (26) 23

⁵⁶ Maide Suresi (5) 104

⁵⁷ Şuara Suresi (26)29,Araf Suresi (7) 123-124

⁵⁸ Mümin Suresi (40)41-42

⁵⁹ Neml Suresi (27)24

⁶⁰ Enam Suresi (6) 148,Zuhruf Suresi (43) 20

⁶¹ Furkan Suresi (25) 7

⁶² Zuhruf Suresi (43) 30-31

⁶³ İsrâ Suresi (17) 90-93

⁶⁴ Şuara Suresi (26) 106-115

⁶⁵ Bakara suresi (2) 165

⁶⁶ Enfâl Suresi (8) 29,İsrâ Suresi (17) 9, Rum Suresi(30) 41Haşr Suresi (59) 7

- EL'ACLUNİ, İsmail.B.Muhammed (h.1351). *Keşf'ül Hafa*, 2 .baskı, Beyrut
- EL-ARUMİ, Hasan (2006). *Münafıklığın 50 Alameti*, E.M.Y.S. Erdoğan, İstanbul: Polen Yay.
- EI-MÜNECCİD, M.Salih (2005). *Şirkten Korunmak*, çev. İ. E. Aktepe, İstanbul: Polen Yay.
- ERSEVİM, İsmail (1977). *Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri*, Nobel Tıp Kitabevleri
- FREUD, Sigmund (1961). *The Future of an Illusion*, trans by J.Strachey, N.W.Norton, Comp, NewYork.
- FREUD, Sigmund (1979). *On Psychopathology*, trans by J.Strachey-A.Richards, NewYork: Pelican Boks.
- FREUD, Sigmund (1955). *Character and Anal Erotism*, Standard E.d,Hogarth Press,London
- FROMM, Erich (1982). *Psikanalizin Bunalımı Freud,Marx ve Toplumsal Ruhbilim Üstüne Denemeler*, çev. B. Üstün-C. Güleç, Ankara: Dost Kitabevi Yay.
- GIROLAMO, G.de. Reich (1993). *V.H:Personality Disorders, World Health Organization, Geneva*
- HAŞİMİ, M. Ali (2011). *Kur'an ve Sünnete Göre Müslüman Şahsiyeti*, çev. R. Tosun, İstanbul: Risale Yay.
- HORNEY, Karen (1980). *Çağımızın Tedirgin İnsanı*, çev. A. Yörükan, İstanbul: Tur Yay.
- KATİPOĞLU, Bedri (1991). *Din Psikolojisi Açısından Freud Psikanalizi ve Din*, İzmir: Özden Ofset
- KÖKNEL, Özcan (1982). *Kişilik*, İstanbul: Altın Kitaplar Yay.
- KUNG, Hans (1979). *Freud and the Problem of God*, trans by E.Guinn,second print,New Haven Yale: University Press
- KUTUB, Muhammed (1971). *Tekamül mü Soysuzlaşma mı?*, çev. S. Uçan, İstanbul: Latin Matbaası.
- KUTUB, Muhammed (1977). *İslama Göre İnsan Psikolojisi*, çev. A.Nuri, 2.baskı, İstanbul: Çığır Yay.
- ÖZCAN, Mehmet Tefik (1975). *İslam Ruhiyatı ve Ruhsal Bunalımlar*, İstanbul: Bedir Yay.
- ÖZTÜRK, Orhan (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara: Feryal Matbaası.
- Portreleri*, İstanbul: Minnetoğlu Yay.
- Said Nursi (2004). *Sözler*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.
- SONGAR, Ayhan (1976). *Psikiyatri*, İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Fak. Yay.
- STAGNER, Ross (1961). *Psychology of Personality*, NewYork: McGraw Hill.
- TARHAN, Nevzat (2009). *İnanç Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yay.
- TARHAN, Nevzat (2011). *Mutluluk Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yay.
- TARHAN, Nevzat (2011). *Toplum Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yay.
- UZMAN, Mazhar.Osman (1926). *Tababeti Ruhiye*, C.1, İstanbul: Kader Matbaası.
- ZEYNO, B.Muhammed (1989). *Kurtulan Toplum*, çev. M.Alptekin, Malatya: Saff Yayıncılık.